

Mozaik samoevalvacije na Srednji ekonomski šoli Slovenj Gradec

Alenka Helbl

Uvod

Vsak mora nekje začeti graditi ... Začetek ga vodi na poti h kakovosti – »kakovost – znana neznanka« (Erčulj 2000) – tudi k odličnosti (več od pričakovanja), izpolnitvi in dopolnitvi, pa ne samo organizacije, torej šole, del katere je, ampak še zlasti na osebno-stni ravni. Pri tem imamo v mislih vse deležnike, ki v določenem trenutku vstopajo v proces vzgoje in izobraževanja, seveda vsak s svojimi pričakovanji. Pa še nekaj v uvodu: kadar koli govorimo o šoli, mislimo s tem učitelje, ki so (morajo biti) temelj le-te (Brejc, Širok in Jurič Rajh 2008).

Položili smo temelje ...

Srednja ekonomska šola Slovenj Gradec je na pot kakovosti zavestno stopila leta 2006, ko se je oblikoval tim v projektu Mreže učečih se šol. V tistem letu smo naredili velik korak, premišljen in skupen. Brez hitenja in pričakovanj o spremembah čez noč – predvsem zaradi tega ne, ker se v šoli kar naprej nekaj spreminja, dodaja, odvzema ... In v letu 2006/07 smo iz usklajenih interesov ubesedili vizijo šole:

Srednja ekonomska šola Slovenj Gradec želi z novimi in prenovljenimi izobraževalnimi programi ter s sodobnimi metodami in opremo ustvarjati znanje, potrebno mladim v svetu sprememb. Cilj bomo dosegali z dobrimi medsebojnimi odnosi, druženjem in sodelovanjem, tako med dijaki kot učitelji, ter z njihovim vključevanjem v okolje. S preseganjem togosti bomo vzpodbujali osebni razvoj mladih, da bodo zadovoljni in odgovorni ter bodo znanje želeli nadgrajevati.

Na njej gradimo naslednja nadstropja. Ustvarjali smo jih z bolj ali manj uspešnimi aktivnostmi (zapisano v LDN-ju šole, razvojnih načrtih in kar daje poseben čar temu, so uspehi, pohvale, volja in želje po več in bolje pri vseh deležnikih).

Samoevalvacija – novost za vse

In prišli smo do vpeljave spremembe v sami gradnji: samoevalvaciji kot temelju izboljšav. Pričakovanja so postala višja; v samem začetku smo se le-tega lotili (naj se ne sliši pretirano) z naslednjega stališča (Juarroz 2006):

Beseda ni talisman, lahko pa se hitro spremeni v poezijo, če se je dotakne prava stvar.

Pa saj moraš verjeti v nekaj, da lahko drugega prepričaš, kajne? Dejstvo je bilo, da pravzaprav jasnega odgovora na vprašanje, kakšno stališče imajo posamezni učitelji o vpeljevanju sprememb, nismo imeli. Nekaj že, toda ... (saj veste: spet nekaj novega, ne vedo več, kako bi nas držali, spet neka nova vrsta nadzora, še dodatna obremenitev, kje so tisti časi, ko je bil učitelj spoštovan, so govorili starejši kolegi ...)

Uspešnost samoevalvacije je odvisna predvsem od ustrezne šolske klime in kulture, ki mora zagotavljati zaupanje, prostovoljnost, čim širši krog deležnikov ter demokratično doseganje soglasja, kar je za nas pomenilo zavedanje tega dejstva z vsem vsebinskim ozadjem tega preprostega stavka skozi ves proces uvajanja samoevalvacije vse do danes in še naprej.

Mozaik samoevalvacije

Posebnost trenutka, zbadanje v trebuhu in čar nečesa novega so še posebej zaznamovali 1. delavnico, ko smo določili prioritete cilje in dejavnosti, in sicer kurikularni/učni cilj (funkcionalna pismenost) in cilj, povezan s stališči, vrednotami in spretnostmi (sklepa kompromise in je odgovoren). Ta dva cilja smo izbrali skupaj kot najpomembnejša v trenutnem procesu izobraževanja, saj prav na teh dveh področjih učitelji pri vseh predmetih (splošnoizobraževalnih in strokovnoteoretičnih) opazamo največje težave dijakov. Z namenom, da sledimo zastavljeni viziji, smo ta cilja tudi izbrali in dejavnosti, povezane z njima, vzeli pod drobnogled.

Zapis refleksije tima po delavnici pove dovolj (zapisano 6. junija 2009):

Udeleženci delavnice so sledili navodilom, v začetku sicer z rahlim zadržkom v smislu, kaj nam je to sploh treba, a se je kasneje z delom v skupini, sklepanju dogovorov po skupinah ta zadržek razblinil. Njihova poročanja, vključevanja v razpravo, vprašanja, ki so temu sledila, pa so pokazala, da

so sprejeli način dela in so se izjemno dobro odzivali, izmenjavali medsebojna mnenja. Nekateri, ki se z dogovorom v skupini niso najbolj strinjali, so tudi ob poročanju povedali svoja mnenja.

Na samem začetku, ko so določali cilje in dosežke dijakov, je bilo nekaj negotovosti, vendar se je ta razvila v zelo dobro razmišljanje. Največkrat je bilo potrebno poudariti, da gre za določanje prioriternih ciljev, da so res skorajda vsi pomembni, a se odločamo za enega kurikularnega in enega v povezavi s stališči, vrednotami in spretnostmi, saj ju bomo vključili v Letni delovni načrt šole za šolsko leto 2009/10.

Gradnjo kakovosti smo nadaljevali v 2. in 3. delavnici, takrat je bilo aktivno sodelovanje najmočnejše – izoblikovali smo strategije, dejavnosti, postavljali merila, kako bomo in še kasneje, v kolikšni meri smo dosegli zastavljene cilje, se soočili s pomembnostjo načrtovanja, spremljanja in vrednotenja. Tako je ob koncu leta 2009 luč sveta zagledal prvi skupni dokument – akcijski načrt izboljšav za šolsko leto 2009/10 kot skupek razmišljanj posameznih učiteljev in dogovarjanja po strokovnih aktivih.

Člani komisije za kakovost smo pripravili predlog spremljave učiteljem in sklenili dogovor, da vsi učitelji pri svojih urah predstavijo področja in dijakove dejavnosti, povezane s temi. Tako smo se osredotočili le na nekatere dejavnosti do konca tega šolskega leta in si pustili dovolj ustvarjalnega časa in premisleka do začetka naslednjega šolskega leta (2010/11).

Po začetnem negodovanju so dijaki začutili resnost in, neverjetno, nekateri tudi smiselnost in potrebnost, še zlasti za spremljavo 2. prioritetnega cilja. V času izvedbe so učitelji med seboj sodelovali, veliko več je bilo medpredmetnega povezovanja in sodelovanja, skupnega načrtovanja pouka, posameznih vsebinskih sklopov. Ob koncu šolskega leta so učitelji pripravili povzetke svojih ugotovitev glede doseganja zastavljenih ciljev. Takrat je bil tudi dogovor, da z aktivnostmi pri doseganju teh dveh ciljev nadaljujemo v šol. l. 2010/11.

V vmesnem času smo se povprašali tudi o prednostih in omejitvah samoevalvacije. Pravzaprav so bili odgovori pričakovani glede na odziv učiteljev na samem začetku in že po pripravljenem akcijskem načrtu in samem izvajanju oz. spremljanju dejavnosti. Najvišjo oceno pomembnosti pri prednostih samoevalvacije sta dobili trditvi, da samoevalvacija usmerja prizadevanja za kakovost v dosežke učencev oz. učenje in poučevanje in krepi odgovornost

vseh zaposlenih za kakovost šole; sta pa ti dve trditvi dobili nižjo oceno zaznave. Ta rezultat kaže na dobro gradnjo tega nadstropja, učitelji so torej zaznali prednosti uvajanja samoevalvacije.

Omejitve samoevalvacije so pokazale zelo podobno: največ udeležencev je ocenilo, da samoevalvacija predstavlja dodatno papirnato delo za vse strokovne delavce in pomeni dodatno časovno obremenitev za ravnatelja, tim in strokovne delavce, kar je v tem času prav tako pričakovano.

Refleksije učiteljev – bistvo gradnje mozaika samoevalvacije

Učitelji so pripravili tudi refleksije uvajanja izboljšav na ravni šole v okviru strokovnega aktiva in posameznika. Mnenja učiteljev lahko strnemo v naslednje ugotovitve.

Kaj smo v šoli naredili glede na zastavljene cilje v akcijskem načrtu?

Vsi učitelji so v tem obdobju izvajali aktivnosti, določene v akcijskem načrtu za uresničitev obeh zastavljenih ciljev: beleženje prisotnosti dijakov pri pouku, spremljava zamujanja v minutah, izvajanje alternativnih ukrepov zaradi prepogostega zamujanja (le nekaj minut pri vsaki uri), prinašanja učbenikov in drugih učnih pripomočkov, opravljanje domačih nalog, beleženje aktivnega dela med poukom, samoiniciativnost in sodelovanje dijakov pri pouku, izdelava seminarskih nalog, pravilno navajanje virov in literature ...

Rezultat teh aktivnosti je bilo spoznanje, da vseh določenih aktivnosti ne moremo izvajati (aktivnosti v akcijskem načrtu so bile zastavljene preveč na široko). Pri načrtovanju novih aktivnosti v akcijskem načrtu za naslednje šolsko leto je za uspešnejšo spremljavo in analizo potrebno določiti manj aktivnosti.

Na nivoju strokovnih aktivov nas je zelo presenetila ugotovitev posameznih aktivov, da bi bili lahko uspešnejši pri izvajanju načrtovanih aktivnosti, spremljavi in pri analizi dobljenih podatkov, če bi bilo sodelovanje učiteljev v aktivu bolj usklajeno. Zelo dobro je potekalo medpredmetno sodelovanje pri izvajanju določenih nalog dijakov (izdelava seminarske naloge na izbrano strokovno temo, priprava pravilno oblikovane dokumentacije in predstavitve, priprava govornega nastopa in zagovora nalog ...), načrtovanje in izvajanje projektnih dni.

Pri medpredmetnem povezovanju so bile težave tehnične narave – določitev terminov, da so lahko bili prisotni vsi učitelji, načrtovanje rezervnih terminov za opravičene odsotnosti.

Kakšni so dosedanje rezultati, posledice naših dejanj?

Rezultati so bili zelo pozitivni, prav tako tudi odzivi in reakcije s strani dijakov. Doslednost spremljave izvajanja aktivnosti je prinesla izboljšanje pri prinašanju učnih pripomočkov, opravljanju domačih nalog, zmanjšalo se je zamujanje k prvim uram, po vsakem odmoru ...

Učitelji so se strinjali, da so doslednost izvajanja aktivnosti, seznanjanje dijakov, jasno postavljena pravila in kriteriji potrebni pogoji za uspešno delo.

Z uporabo podatkov, ki jih zbiramo že nekaj let, bi lahko učitelji pripravili kar nekaj statističnih poročil. Hkrati ugotavljamo, da vsak učitelj razpolaga s svojimi podatki, ki jih ne primerja z ugotovitvami ostalih učiteljev (vsaj na nivoju aktiva), onemogoča uspešno analizo in s tem interpretacijo stanja oz. doseganja zastavljenih ciljev na nivoju šole.

Kakšne so naše misli, občutki in reakcije?

Najpogostejše podano mnenje je bilo – začeli smo, sedaj pa je treba stvari razvijati naprej.

Pri načrtovanju dejavnosti v akcijskem načrtu za naslednje šolsko leto bi po mnenju učiteljev morali načrtovati tudi posnetek trenutnega stanja, vmesno sledenje aktivnostim in analizo vmesnih rezultatov ter primerjavo končnega stanja in interpretacijo dosežkov na različnih ravneh in za različne deležnike v procesu samoevalvacije.

Primerjava oz. analiza rezultatov je po mnenju učiteljev zelo pomembna, ker šele takrat lahko ugotovijo, kaj je bilo ustrezno, kaj bi se dalo spremeniti in izboljšati, v takšnem viharjenju možganov bi nastalo veliko dobrih idej, ki bi jih lahko učitelji uporabili.

Dileme so se pojavljale tudi pri postavljenih kriterijih – kaj s pridobljenimi minusi, plusi, ki so bili rezultat spremljave učencev – kako dijaka nagraditi, kaznovati ...

Najbolj pozitiven učinek naših aktivnosti je bila izboljšana komunikacija med učitelji, boljše sodelovanje in povezovanje pri delu, kar je prispevalo tudi k izboljšanju klime v učiteljskem zboru.

Ali že razmišljate o ukrepih, spremembah?

Najpogostejše so učitelji navajali naslednje spremembe:

- postavitev skupnih meril tam, kjer je to mogoče,
- doslednost pri izvajanju načrtovanih aktivnosti,

- več avtonomije učiteljev pri odločanju kje, kako vpeljati izboljšavo,
- okrepiti dejavnosti, s katerimi bi izboljšali odnose med različnimi deležniki v procesu izboljšave,
- izboljšati samoevalvacijo oz. refleksijo po vertikali.

Kako oblikovati mozaik samoevalvacije v prihodnje?

V učiteljskem zboru smo se odločili, da v naslednjem šolskem letu spremljamo in izvajamo aktivnosti za doseg oz. izboljšanje že v tem letu načrtovanih prioriteten ciljev: *funkcionalna pismenost in sklepa kompromis in je odgovoren*. Na ravni posameznika, strokovnih aktivov in na ravni šole smo pripravili akcijski načrt, kjer bodo aktivnosti določene za celotno šolsko leto. Na podlagi le-tega je oblikovan tudi načrt izboljšav 2010–13.

Priprava skupnih dokumentov spremljave za doseganje določenega cilja/izpeljave določene aktivnosti, uporaba podatkov, ki jih že zbiramo, imajo namen zmanjšati papirnato delo učiteljev. Kot prispevek h kakovostnejšemu delu je tudi uvedba sistema DOC.

Pri svojem delu se bomo usmerili v zmanjšanje pridobivanja kvantitativnih podatkov, uvajanja več kakovostnih kriterijev in na tak način pridobljenih rezultatov.

Po mnenju posameznikov je v naslednjem šolskem letu potrebno usmeriti aktivnosti tudi v izboljšanje odnosa učitelj–učenec–starši. Pojavlja se problem sodelovanja s starši (nizka udeležba na roditeljskih sestankih, govorilnih urah) predvsem takrat, ko se pojavijo učne težave, slabe ocene, izostajanje od pouka, pisanje opravičil ... Iz tega razloga smo se odločili še za 3. prioriteten cilj *sodelovanje s starši* s strategijo izboljšati prakso vključevanja v šolski proces.

Namesto zaključka

Tako ... Gradimo nadstropje naprej, utrjujemo tla, da bomo lahko šli še višje ... A v odstiranju vseh drobnih in barvitih svetov na poti h kakovosti se (še) pletejo besede Neže Maurer (2010).

Kam?

Znam in zmorem

prepričati ljudi –

ne samo v svoj prav;

v tisti najboljši prav.

Literatura

- Brejc, M., K. Širok, in A. Jurič Rajh. 2008. *Teoretična izhodišča in okvir ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v vzgoji in izobraževanju v Sloveniji: študija nacionalnih in mednarodnih pristopov h kakovosti v vzgoji in izobraževanju*. Kranj: Šola za ravnatelje.
- Erčulj, J. 2000. »Kakovost – znana neznanka.« *Vzgoja in izobraževanje* 31 (1): 4–8.
- Juarroz, R. 2006. *Vertikalna poezija*. Ljubljana: Študentska založba.
- Maurer, N. 2010. *Piramide upanja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Alenka Helbl je profesorica slovenščine v Šolskem centru Slovenj Gradec, Srednja ekonomska šola.
alenka.helbl@sc-sg.si